

Gagy József

Petőfi-ünnep Petőfi-falván

Hiába keresnénk, a térképen nem létezik Petőfi-falva. Az Erdélyi-medence középső részén, a Nagy-Küküllő mellett, Segesvár közvetlen szomszédságában találhatjuk azonban azt a Fehéregyházát, ahol 1897 óta évente megemlékeznek az 1849. július 31-i segesvári csatában elesettekre, az itt eltűnt Petőfi Sándorra. Nincs adatom arról, más korszakokban mennyire volt így – az 1989-es romániai változások után helyi magyar értelmiségiek egyre többet emlegetik, sajtóban is nyilvánossá teszik a maguk-alkotta megnevezést. Eszerint az évenként megtartott ünnepek, az alakuló Petőfi-kultusz helyszíne *Petőfi-falva*.⁴⁰

A Petőfi-ünnepnek egyszerre van nemzeti és lokális identitás-építő funkciója. Tanulmányomban azt vizsgálom, hogy a huszadik századi politikai változások nyomán hogyan változott az évente sorra kerülő Petőfi-ünnep identitás-építő funkcióinak egymáshoz való viszonya.

1992-ben Fehéregyháza lakosságának 70 százaléka román, 24 százaléka magyar. Kisebbség, meghatározhatatlan számban cigány, valamint néhány száz etnikumú lakosa⁴¹ is van a településnek.

Fehéregyháza helyi társadalmának huszadik századi történetét az első világháború előtti húsz év eseményei döntően befolyásolták. A csődbe jutott Haller-grófok birtokának felét a szász érdekeltségű Siebenbürger Vereinbank, felét pedig a magyar állam vásárolja meg. A bank előbb negyven Zombolya melletti sváb, majd azok gyors távozása után huszonnyolc környékbeli szász családot telepít a faluba. A magyar állam 33 magyar református családot telepít: ötöt Esztergom megyéből, a többieket a Székelyföld falvaiból. *Ezzel átalakul az etnikai szerkezet, és a XX. század végéig kiegyensúlyozottan multi-etnikussá válik a település*, kialakulnak egy, 1990-ig (a szászok távozásáig) tartó korszak etnikus keretei. Az 1910-es népszámlálás adatai szerint 2049 a falu lakóinak száma, ebből 1194 román, 444 magyar, 188 szász, 223 cigány.

⁴⁰ Máthé Attila a Népújságban, 2000. augusztus 9-én megjelent írásának adta ezt a címet: Még egyszer „Petőfi-falváról”, azaz Fehéregyházáról.

⁴¹ Az 1992-es népszámlálás Varga E. Árpád könyvében (Kovácsna, Hargita, Maros megyék. Csikszereda 1997.) található adatai szerint.

Fehéregyházán a románok és magyarok közötti vegyes házasság nyomán létrejövő rokon kapcsolatok kialakulhatnak, de nem jellemzőek. A kilencvenes évek végén a faluban levő vegyes házasságok többségében a román fél nem fehéregyházi, a magyar fél is több-kevesebb ideig távol élt a falutól, családjától. A vegyes házasság lokális szempontból exogám jelenségnek tekinthető.

A területiális kapcsolatok kevésbé etnicizáltak, már csak annak köszönhetően is, hogy „Az a magyar, aki ott van a románság között, az alkalmazkodik...”. Az idősebb generációk tagjai között baráti kapcsolatok, kölcsönös segítség működik. A fiatal generációhoz tartozó románok és magyarok, akik nem járnak egy iskolába, már egymást is kevésbé ismerik, nem hogy munkakapcsolatokat tartsanak fenn.

A településen a magyarokat az RMDSZ képviseli; általa a kilencvenes évek során egyre inkább integrálódnak a magyar etnikumúak a helyi politikai életbe.

A falu lakói négy nagyobb (ortodox, református, katolikus, unitárius), valamint két neoprotestáns (adventista, baptista) vallást gyakorolnak. A vallásos élet erősen intézményesült, és elsősorban az ortodox (azaz román), valamint református, katolikus, unitárius (azaz magyar) kettősség megfogalmazásával a népesség erős tagoltságát eredményezi. A falu legfontosabb informális intézményei a temetkezési egyesületek; ezek etnikus valamint területiális alapon szerveződnek. A magyar egyesületek működtetik a magyar fűvőszcenekart, amely nemcsak a temetéseken zenél, hanem minden magyar nyilvános rendezvényen fellép.

A fehéregyházi magyar identitás, és ezen túl, a román-magyar viszony kulcskérdése a Petőfi-ünnep, és mindaz, ami ebből következik.

Legáltalánosabban fogalmazva: *a magyar közösség egy fontos magyar nemzeti emlékhely őrzője*. Ahhoz, ami ebből következik, a helyi románságnak mindig is viszonyulnia kellett. Ennek tudatában vannak a magyarok is: „(a Petőfi-ünnep) hat rájuk, mert megtudják akaratlanul is, hogy az 1848-as szabadságharc emléke, s itt halt meg Petőfi s mások, ezt minden román tudja, már amelyik egy kicsit nyíltabb eszű”. 1989 óta évente megtartják a magyar ünnepeket, felvonulásokat, igen jelentős magyar személyiségek látogatnak ide, igen jó a külföldi kapcsolatrendszer. A „magyar Fehéregyháza” a magyar nemzeti térben igen ismert és fontos helyszín, a „román Fehéregyháza” ezzel nem veheti fel a versenyt, hiszen a román nemzeti térben semmiféle szerepe nincs. Ezt az igen aszimmetrikus viszonyt kell kezelni helyben ahhoz, hogy az etnikumoknak ne csak egymás mellett, hanem együtt épüljön a jövőjük – hogy például az a turisztikai-kulturális-fejlesztési, így gazdasági potencialitás, amelyet az emlékhely jelent, a lokalitás építőjévé váljon. A kérdés tehát, amelyet az idő válaszol majd meg: *a „magyar Fehéregyháza” legfontosabb lokális értéke, ami a településnek szimbolikus súlyt ad, a jelenlegi toleráláson túl, elfogadható lesz-e a román közösség számára, mint a település teljes társadalmának legfontosabb értéke?*

1849. július 31-én a fehéregyházi síkon zajlott az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc egyik utolsó ütközete. Több mint négyszáz honvéd vesztette életét. Petőfi Sándor eltűnése, feltételezett halála azonban olyan szimbolikus dimenziót nyert, ami a magyar „Nemzeti Panteonba” emelte be a helységet.

1867-ben gróf Haller Ferenc a birtokán található hármastömegsírt bekerítettette, és föléjük, a kegyelet jeléül, hársfákat ültetett. 1874-ben kerül a faluba a fiatal, héjjasfalvi származású, tehát a 48-as emlékeket szájhagyományból is ismerő Balázs Imre református pap. Életének nagy tétje, hogy a fehéregyházi csata és Petőfi emlékének megfelelő emlékmű álljon Fehéregyházán. Szervezni, gyűjteni kezd, majd, miután Segesvárra kerül, megalapítja a Magyar Kaszinót, amely gazdája és szervezője lesz az évfordulás Pe-

tőfi-ünnepeknek. Az általa összegyűjtött pénz teszi lehetővé, hogy 1887-88-ban Segesváron a vármegyeházát és a református templomot építő budapesti műépítész, Alpár Ignác megrajzolja az emlékmű tervét, majd Köllő Miklós szobrászművész elkészítse az emlékmű csúcsán levő turult, valamint a segesvári Petőfi-szobrot. „Mindkét emlékművet 1897. július 31-én, a csata évfordulóján avatják, ezeket megmozgató, országos ünnepség keretében. Balázs Imre lelkipásztornak Jókai Mór ír köszönő levelet ebből az alkalomból, úgy is, mint a Petőfi-társaság elnöke”.⁴² A nemzetépítő emlékezés folyamatában részt venni kívánó helyi értelmiségi kezdeményezésre alakult ki tehát az emlékhely és emlékezés kezdeti formája.

Ebből a folyamatból a honfi-érelmü arisztokrata sem akar kimaradni. A grófi család egyik tagja, Haller Luise saját birtokán, a honvédsírok köré emlékkertet létesít, emlékházat építtet, ebbe múzeumórt telepít, és 48-cal, Petőfi halálával kapcsolatos dokumentumokat, tárgyakat gyűjt, állíttat ki: „...megvolt az az ágy, amelyikben Petőfi utolsó éjszakáján hált, valamint az a kávéscsésze, amelyből utolsó reggelijét fogyasztotta, s amelyet a székykeresztúri Varga Rózsika nemzeti színű szalaggal kötött át”.⁴³

A Fehéregyházán hagyományt teremtő nagy ünnepre nem az úgynevezett „honvéd-emlékmű” avatásakor, hanem két évvel később, 1899. július 30-án kerül sor. Ismeretes, hogy 1948-49 köré az öt követő évtizedekben a legjelentősebb magyar emlékezési kultusz konstruálódott (és, amint a huszadik század, legutóbb 1998–1999 eseményei mutatják, korántsem lezárt ez a folyamat). Ennek okai, Gyáni Gábor szerint: „1848–49 eleméntáris erővel érintette a társadalom korábban elképzelhetetlenül széles rétegeit. 1848 kivételes szociális vívmányai (a jobbágyfelszabadítás), valamint nemzeti önállósági törekvései (az önkéntes honvédsereg küzdelme a Habsburgok ellen) mind-mind erről tanúskodnak. A kollektív emlékezetre való hatását tovább növelte, hogy 1848-49 végül elbukott. Az eseménysor így egyszerre kelthette a lezárt, a befejezett múlt képzetét, amelyre az utókor már emlékezhet; ugyanakkor viszont mert elbukott, megvalósulatlan ígéret és ideál formájában úgy merülhetett fel újra és újra, mind ami szüntelenül vár megvalósulására, ami tehát változatlanul aktuális”.⁴⁴ Része volt ennek a folyamatnak a harctéren elesett forradalmár költő, Petőfi Sándor heroizálása, nemzeti hőssé avatása. Az elesettek, mártírokra való emlékezés hozza létre az emlékműállítás gyakorlatát, s ezzel létrejönnek azok az emlékezeti helyek, „amelyek gerjesztik, ám egyszerűen hatáson szimbolizálják is a nemzeti ünnepek és rítusok közösségi gyakorlatát”.⁴⁵ Fehéregyháza a 1948-49-es emlékhelyek közül az egyik legfontosabb. Ezzé igazából az 1899-es megemlékezés avatta.

Ebben az évben, amikor a szabadságharc bukásának félszázados évfordulójára emlékeztek, állt már az emlékmű, a múzeum-ház, körülöttük az emlékpark, Segesváron a Petőfi-szobor; és életbe lépett az 1898:V. törvénycikk 1848–49 emlékezetének hivatalos ünnepé nyilvánításáról. Az ünnepséget a segesvári Magyar Kaszinó szervezte, két helyszínen (Segesváron és Fehéregyházán). Külön küldöttséggel képviseltette magát a főrendi ház és a képviselőház, valamint a kormány. 15 különvonat szállította az érdeklődőket,

⁴² Máthé Attila: Fehéregyháza története. Kiadja a fehéregyházi Petőfi Sándor Művelődési Egyesület. Fehéregyháza, 1999:112.

⁴³ Máthé 1999:115.

⁴⁴ Gyáni Gábor: Történetírás: a nemzeti emlékezet tudománya? In: Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése. Budapest, Napvilág Kiadó, 2000:115.

⁴⁵ Gyáni 2000:120.

a Székelyföldről mintegy ötezen jöttek, az ünneplők mintegy fele. 140 koszorú került az emlékmű talapzatára, és Segesváron az ünnepség 450 teritékes díszebéddel ért véget. A következő évtizedben, kevesebb résztvevővel, megismétlődtek, és Fehéregyházán is rituális formát nyertek az ünnepek. Ehhez azonban az kellett, hogy a településen megjelenjenek a magyar, zömükben Székelyföldről érkező telepések.

Egy korabeli szerző írja: „Az 1900-as évek vége felé széles körökben keltett megnyugvást az a hír, hogy a kormány nyilvános árverésen 350 000 k.-ért megvette Haller Lujza grófnő 1278 holdas fehéregyházi birtokát, a szerencsétlen végű segesvári csata színterét. A kormány beavatkozását a közvélemény sürgette, mert kétséssé vált birtoka azoknak a hantoknak, amelyeket ezer honvéd csontjai közt Petőfi Sándor hamvai magyar Pantheonra avattak ...”.⁴⁶ A magyar kormány beavatkozása feltételezhetően az emlékhely körüli földek nem-magyarok által történő felvásárlását előzte így meg, és lehetőséget teremtett a telepítésre. Azt lehet tehát mondani, hogy az emlékhely jelleg indokolta az állami beavatkozást, és a 32 református magyar családnak – mintegy az emlékhely jövőbeni őrzőinek – a betelepítését, végső soron Fehéregyháza etnikai összetételének állami támogatással történő megváltoztatását.

Mindennek a Petőfi-ünnep formáinak, jellegének kialakulásában döntő jelentősége van. A zömében a Székelyföldről származó telepések számára ittlétük első évétől adott volt az új lakhely legnagyobb ünnepe. Erre az ünnepre 1899 óta a Székelyföldről tömegek özönlöttek – eljöttek a közeli-távoli falvakból a telepések rokonai, barátai, akiket vendégül kellett látni. A ma legidősebbek jól emlékeznek a készülődésre, a Telep utcájának rendbetételére, a székelyföldi falvakból érkező szekéráradatra, rokonok-ismerősök tömegére, a családanya sürgés-forgására, mert mindenkit asztalhoz kell ültetni, meg kell vendégléni.

A világháború után csak 1923-tól tartottak újra évente Petőfi-ünnepeket. A harmincas években az ünnep a készülődéssel kezdődött: feldíszítették az emlékmű környékét, valamint a központban levő Hangya-szövetkezet udvarát, ahol sor kerül majd a Petőfi-bálra. Reggel az 1931-ben alakult „Fehéregyházai Református Magyar Fúvószenekar” ébresztette a Telepes utcaiakat; délelőtt istentisztelet volt a központban levő református templomban, majd a fúvószenekarral az élen kivonulás az emlékműhöz; ott díszbeszéd, szavalatok; majd elszéledtek a vendégek és a helyiek; ilyenkor került sor a széles rokonságot egy asztalhoz ültető ünnepi ebédre. Azok az idegenből jöttek, akiknek nem voltak rokonaik, ismerőseik, a szövetkezet feldíszített udvarán fogyaszthatták el az otthonról hozott ennivalót. Estefele kezdődött, reggelig tartott a bál.

A Petőfi-ünnep ebben a formájában egyszerre követett egy általános forgatókönyvet, és alakított ki sajátos vonásokat. Már 1849-ben kísérlet történt Magyarországon egyes részein arra, hogy „Minden helységben, ahol akadt egy, az ünnep megszervezésére kész értelmiségi csoport, sor került valamilyen nyilvános tömegrendezvényre, amely rendszerint templomi megemlékezéssel indult, hogy utcai vonulásokkal és szónoklatok meghallgatásával folytatódjék”.⁴⁷ A kiegyezés után ezek az ünnepek megsokasodtak. Idővel két alapvető forma alakult ki, keveredett illetve különült el: az egyesületi, valamint a népünnepi. Az előbbi zártkörű megemlékezést, díszvacsorát, azon szemtanúk emlékezéseit, a hősokeket és hősi időket magasztaló rendezvényt jelentett. Az utóbbi egy tömeges részvételt feltételező nyilvános rendezvényt valamilyen épített emlékhely körül (temetői síremlék, csata emlékhelye, résztvevők szobrai). Ennek ősképe az 1860-as pesti ese-

⁴⁶ Lovas Sándor: Újabb kori telepítések. Budapest, 1908.

⁴⁷ Gyáni 2000:121.

mény, „március 15-e első nyilvános megünneplése”, amikor diákokból, kézművesekből, mesterlegényekből toborzódott félezres tömeg a Kálvin téri református templomban tartott istentisztelet után a Kerepesi temetőbe vonult, hogy koszorúzzon. A rendfenntartók ezt megakadályozandó, belelőttek a tömegbe, egy joghallgató később belehalt sebesülésébe.⁴⁸ Az 1898-as törvény meghozatala után a hatóságok által is támogatott és szervezett, hivatalos állami ünnep integrálni igyekezett ezeket a formákat. Erre volt példa az 1899-es, már említett fehéregyházi-segesvári ünneplés.

1916-ban volt Fehéregyházán az utolsó hivatalos magyar állami megemlékezés. Átalakult (emléktárgyakban szegényebb lett) maga az emlékhely, majd 1918 után a környező földek, maga az emlékpark is tulajdonost váltott. A Haller Luise által építtetett múzeumi őrházba román nincstelen családot telepítenek. Mindezek a körülmények is hozzájárultak ahhoz, hogy Fehéregyházán a *népünnepély jelleg lokális ünnep* (ez esetben: a Székelyföld katolikus, vagy katolikusok is lakta falvaiban gyakorolt, *búcsúként ismert falünnep*) *jelleget öltjön*. „Mint a katolikusoknak a somlyói búcsú... Kellott azelőtt megszelni, főzni, az udvar tele volt szekerekkel. Jöttek a felföldről testvér, rokon, mindenki. Nagy Petőfi-bálok voltak...”⁴⁹

Természetesen: ezeken az ünnepeken nincsenek ott az akkori magyar állam hivatalos képviselői. De mégis elmondható, hogy főleg a helyi értelmiség munkája nyomán a nemzeti jelképeket felmutató⁵⁰ megemlékezéssel szimbiózisban élő lokális magyar ünnepről volt szó. 1938 és 1944 között ezt az ünnepet is betiltják a román állami hatóságok.

1945-ben új fejezet kezdődik a fehéregyházi Petőfi-ünnepek történetében. A magyarok ünnepi, nyilvános térhasználati jogainak visszaállítása 1945-ben egy, az új politikai helyzet által lehetővé tett, igen reprezentatív ünnepséggel történik meg. „Magyarok és románok népviseletben, virágok és ünnepi zászlók alatt, Segesváron és Fehéregyházán ünnepelnek. 1945. július 28-án, szombaton, a segesvári városháza dísztermében, a magyar, román és bolgár írószövetségek küldötteinek jelenlétében Kacsó Sándor és a bolgár Mladen Iszajev mond beszédet, Halmos György Liszt gyászdalt zongorázik, Petőfi halhatatlan rapszódiaját, az *Egy gondolat bánt engemet* kezdetűt Perényi János mondja el. Az ünnepségen jelen volt Illyés Gyula, Kárpáti Aurél, Gergely Sándor. Vasárnap reggel több tízezer ünneplő sereg indul Fehéregyháza irányába. Az Ekésfront tömegeit Romulus Zaroni, a földosztó vezeti. A menet élén Vladescu-Racoasa, nemzetiségügyi miniszter, a Magyar Népi Szövetség vezetőinek társaságában halad”.⁵¹ Groza Péter miniszterelnök köszöntő sorait Balogh Edgár olvassa fel; felszólalnak még Mihai Beniuc, Nagy István, és az RKP küldötte, Iosif Ranghet. Ettől kezdve minden évben van Petőfi-ünnep; az 1949-es, centenáriumi éppenséggel „nemzetközi” méretű. Ekkor kerül az emlékmű elé egy prizma, a rajta levő bronztáblán pedig románul és magyarul két Petőfi verssor.

⁴⁸ Gyáni 2000:119.

⁴⁹ G. J.-né H. L., sz. 1925.

⁵⁰ Egy Budapestre elszármazott fehéregyházi kézíratos önéletrajzából idézek: „Bandi barátommal, aki a művészi tehetségét általában az augusztus végi (?) Petőfi-ünnepéssel kapcsolatban élhette ki Petőfi-portré festésével, egy ilyen alkalommal a magyar zászlónak a házukra való kitevése után a helyi román diákok bevették minden ablakunkat – figyelemzetésként, hogy ez még ezen az ünnepen sem lehetséges, amit általában a helyi lakosság minden időben türelmesen és megértéssel viselt” (Dr. Bálint Endre: Önéletrajz két részben. Gyermek- és felnőttkor. Budapest, 1997:90.).

⁵¹ Máthé 1999:147–148.

Ezek a Petőfi-ünnepek újra *államiak: a szocialista román állam támogatásával, majd kizárólagos felügyelete alatt, helyi államhatalmi szervek rendezésében és jóváhagyásával történnek*. De a népünnepély-jelleg (helyi magyaroknál rokonok, ismerősök látogatása, piknik az emlékparkban, Petőfi-bál) változó mértékben továbbra is megmarad. Sőt, ez az *egyéni-kiscsoportos ünneplési forma dominálja a nyolcvanas éveket*, Ceaușescu nemzeti-kommunista diktatúrájának idejét. Ekkor már hivatalosan csak a Magyar Nagykövetség küldötte és a melléje kirendelt román állami képviselő koszorúzhatott, és az ünnep nyilvános része csak erre a koszorúzásra korlátozódott – de senkinek sem tilthatták meg ekkor sem, hogy egyénileg felkeresse az emlékhelyet.

1948-ban államosítják a múzeumot, a Segesvári Múzeum kihelyezett részlegeként működik tovább. 1956-ban a Román és a Magyar Tudományos Akadémiák kutatócsoportjai közösen kiszállnak a helyszínre, és Petőfi halálának körülményeit vizsgálják, újabb tömegsír után kutatnak. 1969-ben tovább gyarapszik az emlékhelyek száma: az Ispán-kútnál, Petőfi feltételezett halálhelyén építenek emlékművet. 1984–85-ben a helyi Lengyár restauráltatja a múzeum épületét. Igazán helyivé az emlékhely 1998-ban lesz, amikor tulajdonos- és gazda-csere történik: a helyi tanács lesz a tulajdonos, és az ő beleegyezésével a Petőfi Egyesület a gazda.

1990-ben újra nagyméretűvé, magyarországiak részvételét is megengedő és igénylővé, „fél-államivá” *válík az ünnep*. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a román állam különösebben nem támogatja vagy szabályozza az ünnepet, viszont a helyi hatalmi szervek képviselői, amennyiben magyar a vezetés (például a székelyföldi városok vezetése), vagy állami tisztséget viselő magyar politikusok is részt vesznek az ünnepen. 1990-ben megalakul a fehéregyházi Petőfi Sándor Művelődési Egyesület, mint az éves ünnepek és a Petőfi-kultusz helyi szervező intézménye. 1997-ben az emlékparkban kopjafát avatnak a létrehozó, Haller Luise grófnő emlékére. 1998-ban a Múzeum és emlékpark a Segesvári Múzeum tulajdonából a Helyi Tanács tulajdonába megy át, és megbízásos alapon a Petőfi Egyesület veszi át a gondozását. Mivel a Segesvári Múzeum kiüríti az emlékházat, magyarországi segítséggel új kiállítást rendeznek be – előbb azonban renoválni kell magát az emlékházat. 1999-ben felállítják Kiskunfélegyháza ajándékát, az egész alakos Petőfi szobrot. 2000-ben a Petőfi-fordítók közül elsőnek Eugen Jebelianu plakettjét avatják (szintén a kiskunfélegyháziak ajándéka). *Tíz év elteltével már nem emlékműről, hanem emlékmű-együttesről, megerősödött szimbolikus töltetű emlékhelyről lehet beszélni.*

A Petőfi-ünnep a helyi magyar elit, a fehéregyházi magyar közösség legnagyobb ünnepe. Ekkor, egyszerre épül a nemzeti identitás és lokális identitás központi elemeihez való viszony. Sajátos genezise a mai fehéregyházi társadalmi helyzetnek, hogy Petőfi és a csata emléke körül a századfordulón kialakított, a nemzetépítő tevékenységek sorába betagozódozó negyvennyolcas emlékezői kultusz nélkül más lenne a magyarság összetétele a faluban. Petőfi, 1848 a telepések és utódaik szempontjából sorsmeghatározó elem. A Petőfi-kultusz és Petőfi-ünnep a fehéregyházi magyar identitás tengelye.

Összefoglalva

1. Helyi kezdeményezésre, helyi összefogással alakult ki az emlékhely (1867–1897).
2. Az 1899-es ünnepély országos jelentőségűvé emeli, országos keretekbe integrálja ezt a helyi kezdeményezést.
3. 1916 és 1923 közötti kiesés után a Petőfi-ünnepek inkább lokális ünnepként, népünnepként élnek tovább, hogy 1938 és 1944 között megint szüneteljenek.
4. 1945-től újra állami – ezúttal szocialista és román állami – keretek közé integrálódik a lokális ünnep.

5. Az 1970-es évek elejétől egyre inkább különvált a szorosan ellenőrzött állami protokoll-ünnep – és a lokális, egyre inkább a fehéregyházi és környékbeli magyar kisközösségekben továbbélő forma.
6. 1989 után új ünneplési keret körvonalazódik, az ünnepet szervező helyi egyesület alakul, a nemzeti és lokális ünnep vonásai újra szorosan egybefonódnak, és körvonalazódik egy emlékhely-együttes, a településnek egy erős szimbolikus központja.⁵²
A mai ünnep integrálta az előző korszakok elemeit.
7. Az emlékhely, az ünneplési gyakorlat a magyar nemzeti, a magyar regionális és a magyar helyi közösség öröksége: a jövőben remélhetőleg integrálódni fog abba a folyamatba, amely Európában az örökség konstruálását, megőrzését, érvényesítését – és az ezzel együtt járó piacosítását, a kulturális turizmust – célozza.

Még vázlatosabban áttekintve: Petőfi-ünnep Petőfi-falván 1897–2000.

1. *Kialakulás:* Helyi kezdeményezésre, helyi összefogással – 1867–1897.
2. *Integráció nemzeti keretekbe:* Az 1899-es ünnepély országos jelentőségűvé emeli a helyi kezdeményezést.
3. *Továbbélés kisebbségi keretek között:* 1916 és 1923 közötti kiesés után a Petőfi-ünnep inkább lokális ünnepként, népnépként élnek tovább; 1938 és 1944 között megint szünetelnek.
4. *Szocialista állami ünnep:* 1945-től újra állami keretek közé integrálódik a lokális ünnep.
5. *Diktatúra protokoll-ünnep és kisközösségek ünnepe:* Az 1970-es évek elejétől egyre inkább különvált a szorosan ellenőrzött állami protokoll-ünnep – és a lokális, egyre inkább a fehéregyházi és környékbeli magyar kisközösségekben továbbélő forma.
6. *1989 után: új ünneplési gyakorlat, erős intézményesülési folyamat:*
 - az ünnepet szervező helyi egyesület alakul,
 - a szervezés szándéka szerint és a megvalósulásban a nemzeti és lokális ünnep vonásai újra szorosan egybefonódnak,
 - körvonalazódik egy emlékhely-együttes, a településnek egy erős szimbolikus központja, és...
7. *A mai ünnep integrálja az előző korszakok elemeit.*
8. *A jövő: örökség.*
Az emlékhely, az ünneplési gyakorlat a magyar nemzeti, a magyar regionális és a magyar helyi közösség öröksége.

A jövőben remélhetőleg integrálódni fog abba a folyamatba, amely Európában az örökség konstruálását, megőrzését, érvényesítését, – és az ezzel együtt járó piacosítását, a kulturális turizmust – célozza.

⁵² Például az emlékhellyel szemben levő telekre épült fel az unitáriusok temploma.